

PASTORAAL AAN DE SLAG

*Inleiding gehouden tijdens een 'workshop pastoraat' georganiseerd door de Doopsgezinde Zending,
zaterdag 9 april 2016 te Bussum*

Ruud Mulder

INHOUD

Inleidend woord	pagina 3
Mijn weg	pagina 4
Wat is pastoraat	pagina 5
Het woord pastor	pagina 6
Pastorale functie is asymmetrisch	pagina 7
Terreurvrije ruimte	pagina 9
Ga bij mensen op bezoek	pagina 9
Tot slot – suggesties	pagina 11

Inleidend woord

Als ik in ziekenhuis Tergooi aan het werk ben, probeer ik een moment van stilte in mijn dagprogramma in te bouwen. Probeer, want het lukt niet altijd.

Ik ga dan op mijn meditatiebankje zitten, kom tot rust en lees onder meer een bijbeltekst zoals bijvoorbeeld deze tekst uit Handelingen 17 waar Paulus tegen de Atheners zegt:

Het was Gods bedoeling dat zij [de mensen] hem zouden zoeken en hem al tastend zouden kunnen vinden, aangezien hij van niemand van ons ver weg is. Want in hem leven wij, bewegen wij en zijn wij' (Handelingen 17:28).

Als dat zo is – '*...in hem leven wij, bewegen wij en zijn wij*' – dan zegt dat iets fundamenteels over ons en over de ruimte van God waarbinnen we blijkbaar zijn opgenomen.

Ik zoek tijdens zo'n meditatie- en stiltemoment die ruimte, die ook een *innerlijke ruimte* is, een ruimte die ik de 'ruimte voor Gods Aangezicht' noem. Soms ervaar ik iets van die ruimte, maar soms zit ik zo vol met allerlei dingen en gedachten en gevoelens en onrust en werkdruk, dat ik die ruimte niet of nauwelijks ervaar. Dat ligt aan mijzelf. In mijn beleving is God dan niet verdwenen, om zo te zeggen, maar *ik* ben er niet.

'Hoe God verdween uit Jorwerd' was een bestseller van Geert Mak, maar misschien zou je het moeten omdraaien: hoe Jorwerd verdween uit God.

In het nieuwste onderzoek over de ontkerkelijking in Nederland lezen we dat God steeds meer uit ons land verdwijnt, maar kun je dat wel zeggen? – wat weten wij nu van God af? 'Niemand heeft ooit God gezien', horen we. En tegelijkertijd is God, zoals deze bijbeltekst het geheimenisvol zegt, '*... bij niemand van ons ver weg*'.

Ik geloof dat *wij* mensen steeds meer verdwijnen uit die ruimte, uit het verhaal van God en mens samen en niet God, als ik het zo mag zeggen. *Wij* horen de Stem die opklinkt uit de Bijbelverhalen niet meer goed, *wij* lijken de stilte niet meer op te zoeken, *de weg naar binnen ...*, wij lijken niet meer te zoeken naar sporen van God in ons eigen leven.

Ik heb het horen van die Bijbelverhalen, het zoeken van de stilte en het afdalen in de innerlijke ruimte, momenten ook van meditatie en gebed, als voeding onderweg steeds weer nodig.

Oók om mij open te stellen en ruimte te maken voor al die verhalen van patiënten, soms heel heftige, en die ook weer een beetje te kunnen loslaten, als het ware te kunnen overlaten aan God ..., de '*Goede Herder*' bij uitstek, om dat beeld maar even te gebruiken.

Op dat meditatiebankje gebruik ik dan dit boek van Kick Bras, 'Mystiek dagboek', 'met', staat erop, 'inspirerende teksten' van velen zoals Meister Eckhart, Franciscus van Assisi, Eddy Hillesum, Dag Hammarskjöld en vele anderen, onder wie veel mystici.

Als ik vandaag in het ziekenhuis was geweest, had ik dus het dagboek opengeslagen bij 9 april. Ik doe dat nu en lees als inleiding een tekst van Dietrich Bonhoeffer, de Duitse theoloog en luthers predikant die zich verzette tegen Hitler en dat met de dood moest bekopen. Hij werd geboren in februari 1906, 110 jaar geleden.

Vandaag is zijn sterfdag. Op 9 april 1945, vlak voor het einde van de oorlog, werd hij door de nazi's opgehangen in de gevangenis in Flossenbürg waar hij lange tijd verbleef. Hij werd maar 39 jaar. Zijn tekst voor ons vandaag heeft alles te maken met ons thema, 'pastoraal aan de slag':

*De eerste dienst die in de gemeenschap de een aan de ander moet bewijzen bestaat daarin, dat hij naar die ander luistert. Zoals de liefde tot God ermee begint dat wij naar zijn Woord luisteren, zo begint de liefde tot de broeder en de zuster ermee dat wij leren naar hem en naar haar te luisteren. De liefde van God jegens ons komt daarin uit, dat Hij ons niet alleen zijn Woord geeft, maar dat Hij ook naar ons luisteren wil. Het is daarom zijn werk dat wij jegens onze broeder en zuster verrichten, als wij leren om naar hem en haar te luisteren. Christenen, en vooral predikanten, denken zo vaak dat ze altijd, wanneer ze met andere mensen samen zijn, iets moeten 'geven' en dat dit hun enige dienst is. Zij vergeten dat **luisteren** een grotere dienst kan zijn dan praten. Veel mensen zoeken naar een oor, dat naar hen luistert, en ze vinden dat niet onder christenen, omdat deze ook daar praten, waar ze zouden moeten luisteren. Wie echter niet meer naar zijn broeder en zuster kan luisteren, zal al gauw ook niet meer naar God luisteren, maar hij zal ook tegenover God altijd alleen maar praten. Daar begint de dood van het christelijk leven, en tenslotte blijft alleen nog maar het geestelijk geklets over, de dominees-achtige minzaamheid, die stikt in vrome woorden. Wie niet lang en geduldig kan luisteren, zal altijd langs de anderen heen praten en het tenslotte zelf niet eens meer merken. Wie mocht menen dat zijn tijd te kostbaar is om hem met luisteren te verdoen, zal nooit werkelijk tijd hebben voor God en voor de broeder en de zuster, maar altijd alleen maar voor zichzelf, voor zijn eigen woorden en zijn eigen plannen.*

Toch ga ik nu praten, dat was ook uw vraag ... Maar ik zeg er meteen bij: als u ergens op wilt reageren, doe dat gewoon, ik houd van de wisselwerking!

Ik dank de Doopsgezinde Zending voor deze uitnodiging; vind het bijzonder om hier iets te mogen zeggen over pastoraat en mijn ervaringen en hoop dan maar dat mijn verhaal een beetje aansluit bij de vragen die bij u leven. Ik doe mijn best, meer kan ik niet doen.

Mijn weg

Vanaf 1984 heb ik als doopsgezind predikant gewerkt in verschillende doperse gemeenten.

Mijn laatste gemeente was Arnhem waar ik 16 jaar voorganger ben geweest. Ik ben hier nog steeds lid omdat ik in Westervoort, vlakbij Arnhem, bleef wonen toen ik in 2007 naar het ziekenhuis overstapte.

Sindsdien werk ik als doopsgezind geestelijk verzorger in ziekenhuis Tergooi in Hilversum en Blaricum, mijn locatie, in een team van totaal vijf geestelijk verzorgers.

Ik doe dit werk bewust niet als individu, maar in verbondenheid met mijn geestelijke achterban, de lokale gemeente. Daarom heb ik een verbintenis gesloten met de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap Hilversum waarvan de doopsgezinden ook deel uit maken en ben hier 'Vriend' geworden. Die

verbintenis bestaat onder meer uit het feit dat ik elk jaar minstens één keer hier voorga. Verder schrijf ik elke maand in het gemeentebblad een column over mijn werk in het ziekenhuis.

Daarmee dwing ik mijzelf na te denken over mijn werk, in begrijpelijke taal erover te spreken, verantwoording af te leggen. Ik verwerk ook wat ik meemaak, en betrek deze geloofsgemeenschap in Hilversum ook bij wat er speelt in de zorg.

Wat is pastoraat?

Deze verbintenis zegt al iets over hoe ik aankijk tegen pastoraat: dat is geworteld in de lokale geloofsgemeenschap.

De gemeente is de grondvorm, de gemeente als levende geloofsgemeenschap.

Pastoraat is allereerst: omzien naar elkaar. Dat kunnen we allemaal doen, als zusters en broeders, vrienden van de gemeente: gewoon omzien naar elkaar, vragen hoe het ermee gaat, even aandacht voor de ander, even attent zijn op wat die ander op dat moment misschien nodig heeft. Daar begint het gewoon mee. Onderling pastoraat, als leden en vrienden en belangstellenden van de gemeente.

Alle andere vormen van pastoraat wortelen voor mij in die basale grondvorm: oog en oor voor elkaar.

Met alle andere vormen bedoel ik:

pastorale zorg van *vrijwilligers* in de gemeente, dus van hen die een taak op zich genomen hebben: leden van pastorale groepen of commissies van bezoek, en pastorale zorg van betaalde krachten zoals *pastoraal werkers en predikanten*.

En natuurlijk ook meer gespecialiseerde vormen van pastoraat zoals de geestelijke verzorging in instellingen, in ziekenhuizen, verpleeghuizen, bij justitie of in de krijgsmacht – waar we vermoedelijk niet gauw doopsgezinde geestelijk verzorgers zullen vinden ...

Wij noemen ons werk in het ziekenhuis wel eens: *Aandacht als medicijn*. Artsen, verpleegkundigen, fysiotherapeuten, logopedisten, al die professionele werkers rond de bedden hebben maar beperkte tijd voor de patiënten.

Wij zijn als geestelijk verzorgers misschien, samen met de psychologen, zo langzamerhand de enigen die nog de tijd kunnen nemen voor de patiënten.

Wij zijn er voor álle patiënten, ongeacht hun levensbeschouwelijke achtergrond. Wij zijn er niet alleen voor patiënten die zich verbonden weten met de christelijke traditie, voor kerkmensen, maar ook voor joden, moslims, hindoes, voor welke gelovige of ongelovige dan ook. Wij maken in het ziekenhuis geen deel uit van medische behandelteams, maar vormen een zogenaamde vrijplaats en zijn met ons beroepsgeheim onafhankelijk van wie ook – en juist daarom van belang voor de patiënten die met wat dan ook kunnen komen – hoe heftig, emotioneel, beladen, traumatisch, tegendraads, onmaatschappelijk, sociaal onaanvaardbaar het ook is.

Een voorbeeld:

Ik sprak eind vorig jaar met een man die vrij lang was opgenomen zodat er een relatie was gegroeid.

Hier ligt een groot verschil met pastoraat in de gemeente. De ligduur in het ziekenhuis wordt steeds korter, ik heb soms maar één gesprek. Maar met deze man meerdere.

Hij was kerkelijk betrokken, getrouwd, had kinderen, maar moest op een gegeven moment iets kwijt dat hij blijkbaar nergens anders kwijt kon, ook thuis niet: hij was pedoseksueel en voelde zich volkomen in het nauw en bij voorbaat door iedereen veroordeeld.

Op pedofilie lag in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw minder een taboe, maar nu wel als het gaat om het aangaan van pedoseksuele relaties – en dat taboe is ook alleszins begrijpelijk – maar je zult deze seksuele gerichtheid maar in jezelf aantreffen zonder dat je daaraan iets kan doen. Hoe moet je daarmee omgaan? Bij wie kun je dan nog met je verhaal terecht?

Zorg voor het verhaal van de patiënten, daar gaat het om, tijd en aandacht en veilige ruimte voor wat zij kwijt willen. U voelt wel: als ik bij een terminale patiënt aan het bed zit, en deze man of vrouw wil zijn of haar levensverhaal vertellen of een soort balans opmaken of stilstaan bij wat er niet goed is geweest of onaf is gebleven, dan kan ik me niet na 20 minuten uit de voeten maken. Tijd, aandacht en veilige ruimte.

Overigens zijn wij er ook voor de familie van de patiënten, en ook voor de medewerkers van het ziekenhuis.

Het woord 'pastor'

Het woord 'pastor' is het latijnse woord voor 'herder', zoals u zult weten, dus iets als pastoraat is herderswerk maar dat is een beperkt beeld: een herder kennen wij alleen nog als folklore, zoals hier in de schaapskooien van Het Gooi.

God wordt een herder genoemd, Psalm 23, 'De Heer is mijn herder', Jezus noemt zich 'de Goede Herder' (Johannes 10); zijn volgelingen kunnen ook herders zijn. Bijbels gezien gaat het dan om een herder van mensen die, in de lijn van de grote Herder, aandacht en zorg besteedt aan mensen opdat het hun wél ga ...

Met het beeld van de herder kan ik zeker iets als het gaat om het *omzien naar elkaar*.

Als in het bijbelverhaal uit Genesis 4 Kain zijn broer Abel vermoord heeft, vraagt God aan hem: '*Waar is Abel, je broer?*' En dan zegt Kain: '*Ik weet het niet; ben ik mijns broeders hoeder?*'

Ja, daartoe zijn wij geroepen, zo geloof ik, óók in het pastoraat: *de hoeder, de herder te zijn van onze broeder, onze zuster, van ieder die op ons pad komt.*

Maar ik kan met het beeld van de herder als de vertegenwoordiger van de grote Herder niets beginnen, als de herder 'het' allemaal zou weten en de schapen van zijn kudde niet. Dan wordt de ander, de gesprekspartner, de pastorant, de niet-wetende, om zo te zeggen. Dan krijg je bijna een soort machtsverhouding en afhankelijkheid van de pastorant – en dat is nooit de bedoeling.

Een voorbeeld:

In mijn eerste gemeente, ik was misschien een half jaar predikant, nog groen als gras, vroeg een broeder of ik bij hem kon komen. Ik had nog niet met hem kennisgemaakt. Hij liet zich nooit in de gemeente zien. De enige band met de gemeente was het contact dat een wijkhoofd met hem had. Hoe belangrijk is een vrijwilliger in het pastoraat!

Hij bleek terminaal te zijn. Hij had behoefte nog één keer zijn verhaal te vertellen. Wat bleek, ik zal het nooit vergeten: hij was in de oorlog fout geweest, en niet zo'n beetje ook, actief in de NSB, joden verraden. Hij had er na de oorlog jaren voor gezeten, in Ommen. Daarna de samenleving ingegaan, werk gevonden. Nooit een partner gehad, geen kinderen. Met niemand had hij er ooit nog over gesproken. Hij had er echt spijt van en betreurde zijn keuze.

Nu zijn einde kwam, koos hij mij als zijn predikant uit om alles uit te spreken. Kort daarna overleed hij.

Ik was niet de 'wetende' pastor. Ik voelde me er heel klein bij en probeerde alleen maar zonder oordelen te luisteren. In één keer stond de doorwerking van de oorlog op mijn agenda en die is er nooit meer afgegaan. Ik heb in 2000 daaraan mijn studieverlof besteed: pastorale zorg voor oorlogsgetroffenen. Ik was al gevoelig voor deze thematiek omdat mijn eigen vader bij de grote razzia's in Rotterdam in november 1944 als dwangarbeider werd opgepakt en naar Duitsland afgevoerd. Na de bevrijding stond hij ineens weer voor mijn moeder. Eerst kon hij erover praten, maar later niet meer en toen mijn kinderen zijn verhalen wilden horen, zweeg hij erover tot het einde toe, hij kon het niet meer aan.

Ik kom in het ziekenhuis ook geregeld oudere patiënten tegen die heftige dingen meemaakten en bij wie deze ervaringen soms tot een trauma hebben geleid.

Ik kom trouwens ook verpleegkundigen en artsen tegen die heftige dingen meemaken. Tergooi is momenteel negatief in het nieuws, vanwege twee ernstige incidenten met dodelijke afloop. Dat alles doet ook veel met verpleegkundigen en artsen. Ik ben lid van het Bedrijfsopvangteam voor collegiale trauma-opvang en wij kunnen zo iets betekenen voor professionele werkers die behoefte hebben aan extra ondersteunende gesprekken.

Maar het ging over pastorale zorg aan oudere mensen: wees altijd bedacht op de doorwerking van de oorlog, de grote cesuur in het leven van deze generatie.

Ik voelde me klein in het gesprek met die terminale oud-NSB'er.

Ook in het ziekenhuis ben ik de niet-wetende die in gesprekken met terminale patiënten ruimte probeert te bieden. Vaak ben ik onder de indruk van hoe mensen in die allerlaatste fase staan, zij zijn om zo te zeggen mijn leermeesters ...

Dus de pastor is niet de wetende en de pastorant zeker niet de onwetende.

Pastorale functie is asymmetrisch

Maar: een pastorale functie, dus de functie van pastorale vrijwilligers in de gemeente of van professionele voorgangers of van geestelijk verzorgers – die functie brengt per definitie een zekere

asymmetrie met zich mee. Déze pástorale relatie is principieel anders dan de relaties van vrienden, collega's of gemeenteleden onderling. *Die* relaties zijn symmetrisch, maar wie vanuit een pastorale functie bij mensen komt, moet beseffen dat de relatie asymmetrisch is: de pastorant, de gesprekspartner is volkomen vrij, de pastor niet.

Die laatste heeft zich te richten op de ánder en behoort de grenzen van de ruimte te bewaken.

Al ben ik als doopsgezind predikant principieel een broeder onder de broeders en de zusters, *gelijkwaardig* – wij kennen geen ambten, maar alleen het priesterschap aller gelovigen – in mijn *functioneren als doopsgezind voorganger, pastor, geestelijk verzorger* is er een principiële *óngelijkwaardigheid*.

Juist die ongelijkwaardigheid, die asymmetrie schept een distantie die tegelijk nabijheid mogelijk maakt. Soms vertrouwen patiënten mij in die rol dingen toe die zij aan hun eigen partner nooit kunnen of willen zeggen.

Sterker nog: als geestelijk verzorgers in het ziekenhuis zijn wij, anders dan de gemeentepredikanten, 'ships that pass in the night' en juist daarom ervaren mensen bij ons een ruimte om dingen te zeggen die ze soms niet eens tegen hun eigen pastor of predikant(e) durven te zeggen. Wij hoeven in hun beleving niet gespaard te worden, want doorgaans zien patiënten ons nooit meer terug. De ruimte die we dan kunnen bieden, is dus goud waard.

De pastor is onvrij, zei ik, en daar bedoel ik mee: hij of zij, behoort er te zijn voor de ander en niet voor zichzelf, hij behoort de gespreksruimte te bewaken zodat de ander kan komen met wat hij of zij wil. Hij / zij behoort zich in te leven in de gevoelens van de ánder en niet allereerst met zijn of haar eigen gevoelens te komen.

Die zijn er natuurlijk wél in de pastor, allerlei gevoelens.

Een voorbeeld:

Toen ik na het overlijden van mijn moeder weer aan het werk ging, werd ik opgeroepen naar de IC te komen. Daar lag een vrouw op sterven. Het was snel gegaan allemaal. Haar zoon kwam meteen op mij af en hing huilend op mijn schouder. Op dat moment werd mijn eigen verdriet aangeraakt. Daarmee wilde ik hem liever niet belasten. Was dat toch gebeurd – ook niet erg. Toen ik terug kwam op mijn kamer, heb ik eerst lekker een potje gehuild.

De pastor behoort wel zoveel mogelijk de beschikking te hebben over zijn of haar eigen gevoelens.

Want wat ik afweer in mijzelf, waarvoor ik zelf bang ben, zal ik ook in mijn gesprekspartner moeilijk kunnen aanvaarden.

Maar de pastor moet niet in het gesprek met zijn gevoelens te koop lopen. Het gaat immers om die ander.

Terreurvrije ruimte

De pastor behoort ook een terreurvrije ruimte te scheppen, zo goed mogelijk. De term is van de pastoraal-psycholoog Verheule en heeft niets met de terreur van aanslagen te maken waarover we in de krant lezen, maar met de terreur die er kán zijn achter onze voordeuren, bijvoorbeeld tussen ouders en kinderen en tussen man en vrouw, tussen partners onderling. Allerlei eisen en verwachtingen over en weer die een rol kunnen spelen en de ander *onvrij* kunnen maken. Of de behoefte de ander te modelleren naar het beeld dat *ik* graag wil zien.

Een voorbeeld:

Vorige week had ik een uitzonderlijk lang gesprek van anderhalf uur, met een jonge patiënte, 37 jaar, met een hersentumor, moeder van twee jonge kinderen. Zij deed haar aangrijpende verhaal. Helemaal aan het slot zei ze, in tranen: 'Ik ben zo blij met dit gesprek, eindelijk kan ik mijzelf eens hélemaal uitspreken. Thuis komt mijn man altijd weer na wat ik gezegd heb, met een 'ja maar ...' en dat is zo doodvermoeiend. Ziet hij mij eigenlijk wel?'

Een terreurvrije ruimte in het pastoraat is een ruimte van communicatie waarin de ander niet onderbroken wordt met 'ja maars'.

Het is een ruimte waarin de ander erkend wordt in zijn of haar eigenheid, gezien wordt, eerbiedigd wordt, gehoord, óók in wat er niet wordt gezegd.

En natuurlijk: een terreurvrije ruimte respecteert voor 100% de grenzen van de ander, ook de intieme en seksuele grenzen. Ik ben in onze Broederschap lid van de landelijke ADS-SMPR-Steungroep die aandacht vraagt voor de thematiek van het seksueel misbruik in pastorale en gezagsrelaties en het grijze gebied van het zogenaamde grensoverschrijdende gedrag. Als iets met een terreurvrije ruimte van doen heeft, is het de eerbiediging van de ander op dit punt.

Ga bij mensen op bezoek

In het begin zei ik:

Pastoraat is geworteld in de lokale, levende geloofsgemeenschap.

Ik vond het pastoraat als predikant in de gemeente van groot belang, dat zal u duidelijk zijn. Ik wilde ook zelf de gemeenteleden, vrienden en belangstellenden en wie ook in de wijdere kring van de gemeente zoveel mogelijk bezoeken.

Ik heb mij altijd verzet tegen collega's die zeiden: 'Als ze me nodig hebben, dan bellen ze me maar'. Maar zeker de mensen van de oudere generatie doen dat niet, die bellen niet en vragen geen aandacht voor zichzelf.

Je moet zelf op hen afgaan. Een unieke kans om bij mensen thuis te komen. Er is zo langzamerhand geen beroepsgroep meer die nog als vanzelfsprekend bij mensen thuis kan komen. Pastoraal werkers en predikanten hebben die kans wel en ik vind dat die volop benut moet worden.

Er is bijvoorbeeld zoveel eenzaamheid in onze samenleving. Ik kom in het ziekenhuis elke week patiënten tegen die helemaal niemand om zich heen hebben.

Bovendien: huisbezoek: iemands huis, iemands inrichting zegt ook iets over wie iemand is.

Op pastoraal bezoek gaan, zeker bij de scharnierpunten in het leven:

geboorte, relatie- of huwelijkssluiting of juist bij echtscheidingsproblematiek, bij ethische of morele vragen (goed en kwaad, hoe ga ik met geld om?, euthanasie, discriminatie, seksualiteit, vrede, milieu, politiek), bij problemen die samenhangen met de levensfasen, bij werkeloosheid, bij crises in het leven, bij geloofsproblemen, bij thema's als schuld, berouw, angst, eenzaamheid, bij ernstige lichamelijke of psychische ziekte, sterven en rouwen, teveel om op te noemen.

Pastorale zorg vanuit de geloofsgemeenschap is: er zijn voor mensen, meelopen op de weg in allerlei soms heftige situaties van hun leven, in het licht van het evangelie, van het geloof, van het samen-gemeente-zijn.

Geloof speelt dus een rol, geloof, spiritualiteit, levensbeschouwing, zingeving, hoe we dit terrein ook noemen, het gaat dan om de geestelijke dimensie van ons bestaan:

wat doet er uiteindelijk werkelijk toe?

waar leef ik voor?

De aanleiding voor de artsen of verpleegkundigen om ons erbij te roepen ligt vaak niet allereerst in het geestelijke, maar in het feit dat de patiënt net een slechte diagnose te horen kreeg, of verdrietig is, geen uitzicht meer ervaart, in rouw is omdat een jaar geleden man of vrouw hier in huis is overleden, of zelf gaat overlijden etc..

Wij proberen dan in de gesprekken na te gaan of geloof of levensbeschouwing een rol speelt en of men daaraan kracht of zin ontleent of ... hoe men bijvoorbeeld eerdere tegenslagen in het leven te boven is gekomen.

Zoeken naar: wat zijn in deze man of vrouw met dit verhaal bronnen van kracht, al of niet religieus, aansluitend bij hoe iemand zelf in het leven staat, in de hoop dat iemand weer wat beter verder kan ...

Bij terminale patiënten kunnen we een ziekenzegening doen, een ritueel, of bij RK-patiënten zorgen voor een ziekenzalving, het officiële RK-sacrament waarvoor we een priester van buiten moeten vinden.

Dat is het eigene van ons vak in het ziekenhuis: het geestelijke domein, gericht op zingeving en zinvinding, maar ook altijd verbonden met het psychische, het lichamelijke en het sociale leven van de patiënt.

Soms bied ik aan om een gebed uit te spreken, als ik het gevoel heb dat dat misschien gewenst is.

Het gebeurt dan vaak dat mensen juist dán bij hun tranen komen, alsof er door het bidden een laag wordt geraakt in mensen die anders niet bereikt wordt. Dat zijn kostbare momenten. Die mij het gevoel geven: hier ben ik voor.

Tot slot - suggesties

Ik ga afronden en kom, als dat mag, tot een paar suggesties.

Pastorale zorg moet, is mijn stellige overtuiging. Het is vanuit de bijbelverhalen ('ben ik mijn broeders en zusters hoeder?) een opdracht van de levende geloofsgemeenschap, ook over de grenzen van de eigen gemeente heen.

Waar leden, vrienden en belangstellenden van doperse gemeenten geen eigen voorganger of pastoraal werker meer hebben, zouden ze moeten worden verwezen naar omliggende gemeenten en naburige voorgangers. Niemand zou tussen wal en schip moeten vallen, zeker niet de vele ouderen die toch al in een kwetsbare situatie verkeren.

Wordt een gemeente opgeheven, waar gaan dan de overgebleven leden en vrienden, pastoraal gezien heen? Wordt daarover zorgvuldig gecommuniceerd?

Net zoals er door u lekenpredikerscursussen zijn gehouden, zou er ook scholing moeten komen voor vrijwilligers die een beetje van mensen houden en namens de gemeente of namens een deel van de Ring pastoraal werk gaan doen.

Scholing, oefening, rollenspelen, analyse's maken van pastorale gesprekken: wat gaat goed? wat kan beter?

Oefenen ook in het werken aan jezelf, om zo te zeggen.

Want *de persoon* van de pastor, vrijwillig of professioneel, is belangrijk. *Wij zijn zelf het instrument*. Nog belangrijker dan wat je wel en niet zegt is *de houding* van de pastor en wie je als mens bent in die rol:

- ben je zo echt mogelijk in de communicatie? – wees gewoon mens met de ander, met alles dat in je meespeelt aan geloof en ongeloof, hoop en twijfels
- ben je bereid de ander te aanvaarden zoals hij of zij zich toont? – en verval je niet in discussies ...
- ben je bereid en in staat tot empathie? = je in te leven in, je te verplaatsen in de ander en zijn of haar gevoelens
- ben je werkelijk bereid om te luisteren en te leren luisteren en niet jezelf op de voorgrond te plaatsen? – óók om te luisteren naar wat niet gezegd wordt (het non-verbale). Misschien is dit wel het allerbelangrijkste: *leren luisteren*. Denk aan wat Bonhoeffer schreef: '*Wie mocht menen dat zijn tijd te kostbaar is om hem met luisteren te verdoen, zal nooit werkelijk tijd hebben voor God en voor de ander, maar altijd alleen maar voor zichzelf ...*'.

Ik denk dat het van belang is, zeker in onze tijd in de kleiner wordende Broederschap, om vrijwilligers te trainen en te oefenen in deze vaardigheden.

Zoals verpleegkundigen in het ziekenhuis voor ons de oren en ogen zijn en zien wat de patiënten mogelijk van ons nodig hebben en ons daarom oproepen, zo kunnen in gemeenten waar geen voorganger meer is pastorale vrijwilligers de oren en ogen zijn en bekijken waar een professionele en geschoolde en nageschoolde voorganger van elders eventueel nodig is.

Dus: *pastoraal aan de slag?* Nou en of ... ook met nieuwere vormen als groepspastoraat, leeftijdsgroepen, eetgroepen, internetpastoraat ...

Maar: wie eenmaal pastoraal werkzaam is, als vrijwilliger of als beroepskracht, dient mijns inziens vooral niet doenerig te doen, maar vooral: **er te zijn** en daarmee een ruimte te bieden waarin de anderen, maar mijn vaste overtuiging, de Eeuwige 'aanwezig' kan komen ...

Ruud Mulder

Geestelijke Verzorging Tergooi

Locatie Blaricum

Postbus 10016

1201 DA Hilversum

rmulder@tergooi.nl